

Q. B. V
AVSPICHS
RECTORIS MAGNIFICENTISSIMI
SERENISSIMI PRINCIPIIS REGI
ET
ELECTORATVS SAXONICI HEREDIS
DN. FRIDERICI AVGVSTI
DE
INSCRIPTIONE
APOCALYPSEOS
IOANNEAE

PRAESIDE
M. IO. HERMANNO von EISWJCH
ORD. PHIL. ASSESS. ET S. THEOL. CAND.

IN CELEBERRIMA AD ALBIM ACADEMIA
EIVSDEMQUE

AVDITORIO MAIORI
AD D. XIX. IVN. A. R. S. 1700 XV.

PUBLICE DISPVTABIT

AVCTOR
CHRISTIANVS Pfügner / Rev. ESTHO-LIVONVS.
S. THEOL. STVD. ET MINIST. LVBECEENS. CAND.

VITEMBERGAE, FORMIS SAMVELIS KREVSIGIL.

Coll. diss. A
30, 4

H. 70

a. XXX. 2.

ИМЕСТЬ ЗЕЛЕНЫХ РИСУССЯ
ЧАЯ И ЧИСЛА
САДОВНИЧЕСКИХ АУТАКОТОВ
ИЗУЧАЮЩИХ СИЯНІА
САДОВНИЧЕСКИХ АУТАКОТОВ
САДОВНИЧЕСКИХ АУТАКОТОВ

DE INSCRIPTIONE APOCALYPSEOS IOANNEAE.

I.

Vltum interest libri alicuius, et argumentum, et auctorem cognoscere. Quodsi enim libri ignores argumentum, uix illum in tuos conuerte-re usus poteris. Auctor uero et si non-nunquam tuto ignoretur, dici tam non potest, quantum certa eius notitia, ad meliorem ipsius libri intelligentiam, et expositionem faciat.

Pridem enim ab illis, qui rationem interpretandi praeiuerunt, monitum est, ut, in explicandis libris, ad studia maxime attendamus, quibus auctor quondam deditus fuit. Taceo, quod ipsismet libris ab auctore dignitas quaedam, eademque non exigua, concilietur. Quae causa est, quam ob rem libris, uoluminibusque, non paucis, uirorum non raro celebratissimorum praefixa sint nomina, cum tamen nihil in se contineant, istis, quae mentiuntur, nominibus dignum.

II. Hinc qui libris sese scribendis accingunt, illi in more plerumque solent habere positum, ut mox, in fronte librorum, suum profiteantur nomen, et, de quo exponunt, argumentum significant. Inde sunt Tituli, Inscriptiones,

A

aut

aut, ut cum Graecis loquar, ἔλεγχοι, ἐπιγραφαι, nec non, quod ad Eusebium obseruat Henricus Valesius, παραγραφαι. Quae tamen notiones nonnunquam de περικοπῶν, αναγνώσματων, et αναγνώσεων usurpantur indicibus, quos ab initio singulorum librorum, cum literis, et notis arithmeticis, docente id Io. Croio, Obseru. in N. T. c. V. p. 33. sqq. apponere solebant. Quid? quod τίτλοι, siue tituli aliquando identi-
ficationem Scriptoribus potissimum, quos nominant, Ecclesiasticis usitata in qua *Titulus* denotat Ecclesiam, in memoriam
alieuius erectam, aut aedificatam. Hoc sensu in Martyrologio
Romano, die XXVI. Iulii nomine sancti Pastoris *Titulus exstare*
dicitur in Viminali apud Sanctam Pudentiam. Qui locus, a Ba-
ronio in Notis illustratus, lucem accipit, ex ipso Martyrologio,
quod ad d. XIX. Junii, ubi de Pudente, Timo-
theo, Pudentiana, et Praxede agit, haec subiicit uerba.
*Horum domus in ECCLESIAM COMMVTA, PASTORIS TI-
TULVS appellatur.*

III. Non heridemum, aut nudius tertius, mos, ita inscribendi libros, obtinuit. Adhibitus ille pridem est uetustioribus, ab ea iam aetate, qua libros scribere ceperunt, si ipsi modo auctores scripta euulgarent, aut debitum in ordinem redigerent. Nam si illa, aliis obstetricantibus, in lucem pro-
dirent, dubium esse non potest, quin etiam ab istis tituli adiecti sint. Quorsum refero Tractatus, siue Homiliae Par-
trum Ecclesiae uetustiorum, quas ex eorundem ore exci-
piebant, et promulgabant notarii, a celeritate, quam in
scribendo ostentabant, Ταχυγράφοι appellati. Inter Tra-
ctatus, ita ueteres sermones sacros nominabant, Gauden-
tii adhuc aliquis exstat, et legitur, qui notiorum in
ipsa inscriptione mentionem facit. Ita enim Titulus ha-
bet, *Tractatus, quem, prima die ordinationis ipsius, quorundam*
civium notariorum exceperunt. Sed et longe ante Gaudentii tem-
pora idem factum esse, historiae proloquuntur. Ita enim
Origi-

Origenes ταχυγενῶς permisit suos excipere sermones, Eusebio teste L. VI. c. XXVI. Chrysostomi orationes, quae exstant, partim ab ipso editas, partim a notariis exceptas, auctor est Socrates, Lib. VI. H. E. c. IV. Atque inde haud dubie magnifici illi sunt tituli, in Tractatum, aut Homiliarum Inscriptionibus, uiris et Patribus aliquando dati, quos in semet ipsos, absque summo arrogantiae crimine, conferre haud potuissent. Et quis crederet, rem aliter se habere cum Homeri carminibus, quae, auctore, si historiae habenda est fides, Aristarcho, in unum uolumen collecta sunt. De libris Aristotelis, qui μετὰ τὰ Φυσικά inscribuntur, res clara est, et luculenta. Non enim illa inscriptio auctorem habet ipsum Aristotelem, sed Theophrastum, aut, quae aliorum est sententia, Andronicum.

IV. Res, ut ego arbitror, latis est nota, nec probatio ne opus habet. Adscribam tamen quaedam ex Poetis, qui tot nobis conseruarunt antiquitatis testimonia. Ouidius Lib. I. Trist. Eleg. I.

Si quis erit, qui te, quod sis meus, esse legendum

Non putet, e gremio reiiciatque suo.

Inspice dic titulum: non sum paecepor amoris,

Quas meruit poenas iam dedit illud opus.

Et de Ponto Lib. I. Eleg. I. ad Brutum, cui elegiam inscripsérat.

Inuenies quamvis non sit miserabilis index

Non minus hoc illo triste quod ante dedi.

In quibus ad libros alludit Tristium, quorum inscriptionem miserabilem non immerito nominat *Indicem*. Ceterum sciendum est, duos fuisse titulos. Vnus toti libro fuit praemissus, et nonnunquam ante apponebatur, quam ipsius libri elaborationem inciperet auctor. Cuius rei testimonium in Quidio reperisse, mihi uideor qui Lib. I. de Remedio Amoris, Cupidinem, siue amoris DEVVM de libri conquerentem titulo inducit. Verba haec sunt.

*Legerat buius Amor titulum , nomenque libelli :
Bella mibi video , bella parantur ait.*

Alter membranulae imprimebatur in auersa uoluminis parte, et nomen auctoris, et libri argumentum continens. Huc pertinent illa Ouidii L. I. Trist. Eleg. I. cum de Bibliotheca, cui liber Tristium inferendus erat, ita canit.

*Cetera turba palam titulos ostendit apertos ,
Et sua detecta nomina fronte gerit.*

Loquitur de titulis apertis, et detecta fronte. Solebant namque ueteres libros indumento quodam induere, ut a squatore, et puluere vindicarentur. Vnde Ouidius loco citato ita scribit.

*Vade , sed incultus , qualem decet exulis esse ,
Infelix habitum temporis buius habe .
Nec Te purpureo uelent uaccinia succo :
Non est conueniens luctibus ille color.*

Clarius Tibullus

Lutea sed niueum inuoluat membrana libellum.

Ceterum, uti libris ornandis generatim studebant, ita nec eorum aliquid omittebant, quae ad tituli speciatim ornatum facere poterant. Literae enim aureae plerumque erant, et ipsa membranula purpureo colore inficiebatur. Quod iterum confirmat Ouidius loco plus simplice uice laudato.

Nec titulus minio , nec cedro charta noretur

Cum quo conuenit Martiali Lib. III. Epigr. II.

Et cocco rubeat superbus index.

V. Idem imitati sunt uetustiores Christianismi Doctores, quos Patres uulgo appellamus. De Clemente Alexandrino Eusebius Lib. VI. H. E. c. XIII. commemorat, octo ab eodem confeitos esse τεωματέων libros, οὓς καὶ τοιάντης ἡξιώσε προγραφῆς. Τίτου Φλαυίου Κλήμεντος τῶν κατὰ Γηνὲ ἀληθῆ φιλοσοφίαν γνωρικῶν ὑπομνημάτων τεωματεῖς. Idem Lib. V. c. XX. ordine recenset inscriptiones, quas suis praefixit libris Irenaeus. Has quidem non adeo plene enumerat, neque, an suum apposuerit Irenaeus nomen, diserte refert. Quod tamen factum esse

esse coniicio ex grauissima illa adiuratione, quam libro περὶ ὀγδοάδος subiunxit. Nam qui tantam a descriptoribus librorum exigit curam, et follicitudinem, illum nihil sane intermisso merito credimus, quod ceteroqui boni scriptoris solet esse officium. Interim non nego, multos etiam inter uerustiores ἀνονύμως sua edidisse scripta, nisi forsan per temporum iniquitatem, aut incuriam hominum, nomina ista perierint. Testor hic iterum Eusebium L. V. H. E. c. XXVII. cuius uerba digna sunt, quae hic legantur. Καὶ ἄλλων δὲ πλείστων, ὃν ὅυδε Ἰακὼβος προσηγορίας καταλέγειν ἡμῖν δυνατὸν, ἥλθον εἰς ἡμᾶς λόγοι. Οὐδοδόξων μὲν χειροποιητῶν, ὡς γε δὴ η̄ ἐκάστου παραδείκνυσι τῆς Θείας γραφῆς ἐρμηνεία· αἰδήλων δὲ ὄμως ἡμῖν, ὅτι μὴ τὴν προσηγορίαν ἐπάγεται τῶν συγγεαψαμένων. Atque haec scripta deinceps intercidere, aut aliis falso adscripta sunt, quorum tractandi rationem, aut stylum, aliquo saltim modo prae se ferre uidebantur.

VI. Quid uero de Scriptoribus Sacris est dicendum, qui Θεοπνεύστως sua consignarunt scripta? Num et illi suis inscriptiones libris apposuisse censendi sunt? Pridem iam illa mota est quaestio, et id quidem contrariis eruditiorum sententiis, in affirmantem aliis, aliis in negantem concedentibus sententiam. Nos, misso Foedere Veteriore, de Nouo tantum dispicimus, et, quo res eo clarior euadat, obseruandum esse ducimus, inscriptiones, sacris libris appositas, non unius omnes esse generis. Quaedam ad ipsam quasi textus seriem pertinent, unde non immerito textuales nominantur. Aliae in fronte totius uoluminis comparent, et ipsis textualibus, quas dicimus, praemittuntur. Ad priores referto illas inscriptiones, a Paullo, Petro, Iacobo, et Iuda sub initium literarum more, institutoque ueterum confectas, qui in limine epistolarum, commemorato scribentis nomine, illorum pariter apponere solebant nomina, ad quos exāratae erant literae. Atque hos quidem titulos autores habere ipsos uiros Θεοπνέυστος, et αὐθεντίας appellandos eis nomine, nemo temere negat.

uerit, nisi quis ipsius libri, cuius partem omnino constituunt, eandemque insigniorem, in dubium uocare uelit *Θεοπνέυσταν*.

VII. Posterioris generis mihi illae sunt, quando in lamine historiae, a Mattheo, aliisque confessae, legitur *Εὐαγγέλιον κατὰ Τὸν Ματθαῖον, Μάρκον, Δούκαν, Ιωάννην*. Quales in reliquis pariter libris reperiuntur. Has ad unum omnes sequiori demum aeuo appositas, nec ab ipsis Viris *Θεοπνέυστοις* profectas esse, saluis secus sententium iudiciis, existimo. Quam sententiam, si rationes deessent, auctoritatibus facile tueri possem Virorum sane, omnium consensu, *κριτηρίων*. In his numerandus merito est Erasmus, qui tamen Ecclesiae sese submittere uoluit iudicio, in que eiusdem acquirescere decisionibus. Profiteor, inquit, me de titulis quoque credere, quod credit uniuersalis Ecclesia, cuius autoritati facile sensum meum submitto, non hic tantum, sed in omnibus quoque ceteris, modo ne protinus Ecclesiae sit, quidquid quocunque modo in usum Christianorum irrepfit, aut cuiuis Episcopo placuit. Leguntur haec uerba, in Declaratione ad Cens. Fac. Theol. Paris. a qua grauissime notatus, et multorum errorum insimulatus erat. Credo tamen idē forsitan Erasmus Ecclesiae stare iudicio uoluit, ne Sorbonam nimis offenderet, et *αιρετικῶν* insereretur catalogo. Interim post Erasmum Maldonatus, in cap. I. Matthei titulorum *αὐτεντίαν* inficiatur, cuius rationes a iudicio commendat Rich. Simonius, qui ipse diserte profitetur, nullam plane, eandemque solidam, adesse rationem, ex qua indubitate innotescat, titulos ab illis esse adiectos, qui libros conscripterunt. Vid. Hist. Critic. N. T. cap. II. p. m. 14. His addo Io. Millium, ad Inscriptionem Euangelii Matthei, cuius sententia eoredit, *Inscriptiones, Euangeliis praefixas, non quidem adpositas fuisse ab ipsis Evangelistis, sed a Christianis primi uel secundi seculi, quibus euidentissime constabat, Euangelia haec ab iis, quorum praeferunt nomina, fuisse conscripta.*

IX. Posset opera faciliori tota haec quaestio decidi,

5

si αὐτογράφα modo Virorum Sanctissimorum supereslent'. Non possum uero quin uehementer mirer, quamobrem Pontificii huius rei adeo incurii sint, qui talia αὐτογράφα penes se seruari iactitant. Forsan causae suae metuunt, aut de ueritate illorum codicum non satis sunt persuasi. Pridem enim Viri, qui reliquis sunt cordatores, suspectum habuere αὐτογράφου S. Marci, tanta, dicam ne religione, an superstitione, Venetiis asseruatum. Baronius ad annum Chr. 45. 41. id traditione magis, quam antiquorum certo testimonio ferri, contendit. Rich. Simonio in Hist. Crit. N. T. c. IV. nihil maiori dignum exsibilatione, quam haec Venetorum traditio, de Euangeliō Marci, apud se asseruato, uidetur. Et Mabillonio id in primis suspicionem mouit, quod codex, sigillis munitus, nemini ad euoluendum concedatur.

IX. Etsi uero cum rationibus, quamobrem Maldonatus, Simonius, et alii ex Romanensibus de αὐθεντίᾳ titulorum detrahunt, nihil mihi sit negotii, adsunt tamen aliae, quae facile eandem mihi sententiam persuadent. Nemo negauerit, standum nobis potissimum in hoc esse argumento testimoniis antiquorum, qui illis temporibus propiores fuere, et codices habuere uetustissimos, ex quibus res, me iudice, omnium optime conficitur. Quamuis enim titulos plerumque libris praefixerint auctores, tamen non raro, certis de caufis, illos omiserunt. Ut adeo hic non quaestio, quam dicunt, iuris, sed facti instituatur. Quaestio autem facti ex monumentis uult decidi, non rationibus, quippe quae tantum docent, quid fieri oportuerit, non autem, quid factum fit. Audiamus nunc ueteres. Ioannes Chrysostomus Hom. I. in Ep. ad Rom. Μωσῆς, inquit, μὲν πέντε Βιβλία γράψας ὁδαμῇ τὸ ὄνομα τὸ ἑαυτοῦ τέθεκεν, οὐδὲ, οἱ μετ' ἐκεῖνον, τὰ μετ' ἐκεῖνον συνθέτες· ἀλλ' οὐδὲ Ματθαῖος, οὐδὲ Ἰωάννης, οὐ Μάρκος, οὐ Λουκᾶς. Ο δέ μακάριος Παῦλος πανταχού τῶν ἐπιτολῶν αὐτοῦ τὸ ὄνομα αὐτοῦ προτίθηστι. Huic iungo ex Sec. III. Dionysium Alexandrinum, qui speciatim de Ioanne affirmat,

quod

quod de reliquis scribit Chrysostomus. Dum enim rationes exponit, cur ἀποκάλυψι Ioanni tribuere auctori nequeat, inter reliquas et hanc affert, quod ab initio nomen auctor suum fuerit professus, more, institutoque, a Ioannis moribus plane alieno, qui nec in Euangelio, nec Epistolis nomen suum adscripsit. Verba eius apud Eusebium, qui Dionysii nobis fragmenta passim asseruauit, sunt sequentia Lib. VII. H. E. cap. XXV. οὐ μὲν γάρ Εὐαγγελιστὴς, οὐδαμῶν τὸ ὄνομα αὐτῶν παρεγγύραθε. Οὐδέ κηρύσσει ἑαυτὸν, οὐτε διὰ τὸν Εὐαγγελίου, οὐτε διὰ τῆς ἐπιτολῆς. Quae ideo obseruari merentur, siquidem luculenter constat, iam istis temporibus in fronte Euangeliorum illas lectas fuisse inscriptiones, quae hodieque ibi apparent. Origenes enim, cuius hic Dionysius fuit discipulus, plus simplice uice Euangeliorum libros cum titulis vulgatioribus excitat. Ita L. I. contra Celsum p. 27. dicit, Celsum παραθέμενον πολλὰ ἀπὸ τοῦ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγελίου. Et L. II. p. 57. οὐκ ἀτοπον, inquit, οὐ γοῦμαι παραθέται τὸν Ἰησοῦν τινα Φωνὴν ἀπὸ τοῦ κατὰ Ιωάννην Εὐαγγελίου. Quod si uero credidisset Dionysius, istos titulos ab ipsismet auctoriibus profectos esse, qui scribere, quaeso te, potuisset, non solitum fuisse Ioannem nomen suum apponere libris.

X. Confirmor magis in hac sententia, cum videam, aliud titulis pro lubitu insertum, aliud in iisdem omissum esse. Ut υἱερὸν πρότερον committam, prouoco faltem ad Actus Apostolorum, qui in quibusdam codicibus MSS. statim Euangilio Lucae subiiciunter, neque aliud eius nomen praefixum habent. Quod propterea factum esse credo, quod unum agnoscebant auctorem, et secundum historiae, a Luca consignatae, librum constituebant. Ipse namque Lucas, ab initio Actuum profitetur, se περὶ Ιησοῦ λόγου, per λόγον librum intelligens, in quo res Christi gestas complexus erat. In quo significatu λόγος non raro accipitur. Ita Eusebio passim συνόνυμα sunt λόγοι, et συγγεόματα, testibus

stibus inscriptionibus, quas ipse, ut probatum dedit Valensius, singulis capitibus praefecit. Nec tantum in cuiusuis libri fronte haec leguntur, Εὐστέβίου τοῦ Παμφίλου Ἐκκλησια-
στικῆς ισορίας λόγος, pro quo Socrates, et Sozomenus
τόμον dicunt, sed et singulis libris haec imponitur clau-
sula, Ἐκκλησιαστικῆς ισορίας λόγου τέλος. Nec aliter Syrus, qui
integralam Φεάσιν, πρῶτον λόγον ἐποιησάμην, idque non incon-
cinne, ita translulit Διδαχὴ Χριστοῦ βιβλίον primum
scripsi. Et ipsis metu Actus in titulo nominat θεωρίαν βιβλίον
librum πράξεως s. Actuum. Alia pro hac significatione exem-
pla collegit, doctissimus Raphelius, in Anot. in N. T. ex
Polyb. et Arrian. collectis, quibus iterum orbem sibi erudi-
tiorem obstrinxit. Cum uero illi Actus ab ipso postea Eu-
angelio separati sint, et uel quatuor Evangeliorum uo-
luminibus, uel Epistolis Paullinis, aut, quod in quibus-
dam Codd. fieri uidemus, ipsimet Ἀποκαλύψῃ subiuncti, tum
consultum esse putarunt ueteres, Lucae iisdem praescribere
nomen. Affert Rich. Simonius in H. C. N. T. cap. II. p. 20.
duas libri huius inscriptiones ex Codicibus MSS. Bibliotheca Regiae, in urbe Parisiensi, quarum una haec praefert
uerba, Λουκᾶ Εὐαγγελιστοῦ πράξεις Ἀποσόλων, altera ita ha-
bet, πράξεις τῶν ἀγίων Ἀποσόλων διὰ Λουκᾶ Ἀποσόλου. Quibus
addo uersionem Syriacam, in qua titulus ita se habet, Liber
Rerum. Hoc est, Historia Apostolorum beatorum, quam collegit San-
ctus Lucas Euangelista.

XI. Insertum autem aliud est titulis, cum in fontibus
ipsis, tum in uersionibus. In fontibus nominibus Scripto-
rum propriis adiiciuntur non elogia modo, sed et officia,
et dignitates, quibus sunt gausi. Ita dicuntur Sancti, Euan-
gelistae etc. Quae tantum abest, ut a uiris sanctis profecta
sint, ut illi etiam, quae uetusiorum fuit sententia, ex
summa modestia, animique demissione, nomina sua reticu-
erint. Qua de re uideri poterit Eusebius, de Dem. Eu. L.
III. p. 110. Sed interpretibus haec nondum sufficiebant,
nisi praeter linguam, in qua praedicatum est εὐαγγέλιον, locum

B

pari-

pariter illum commemorarent, in quo libri isti, dictante ad calatum Spiritu, conscripti sunt. Testor, quae reliquas uetusitate facile superat, Versionem Syriacam. Haec in titulo Lucam Alexandriae, Ioannem Ephesi, utrumque Graece, Euangelium praedicasse refert. De Ioanne quidem facile id concedo, quem post redditum ex insula Pathmo, in quam relegatus a Domitiano erat, Antiochiae conseditse, et ad confundendos Cerinthianos, rogatu Praesulum Asiaticorum, Euangelium conscripsisse, ex Eusebio, et Hieronymo constat. At enim quod Lucas Alexandriae scriperit, id gratis dicitur, donec idoneo quodam antiquitatis confirmetur testimonio. Fuit enim, quod nemo negat, comes Paulli individuus, quem Alexandriae fuisse, aut diuiniora placita docuisse, nuspia legimus. Et quid obstat, quo minus credamus, uno tempore, et uno in loco, ευαγγέλιον, et Actus Apostolorum a Luca esse confectos. Quod inde probabilitatis, opinor, consequitur speciem, siquidem Actus, ut supra monuimus, secundum historiae, a Luca consignatae, efficiunt librum. Actus autem Romae sunt conscripti, quod Hieronymus diserte affirmat, in Cat. S. E. c. VII. Versioni Syriaca iungo Arabicam. Nam quamuis ea sequiori demum aeuo confecta sit, tamen indicum praebet, quantum semper libertatis, in fingendis sacrorum librorum titulis, Ecclesiæ sibi sumserint doctores. Illa, quod in subscriptionibus fecerat Syriaca, titulis, Matthei iuxta et Marci Euangelio praefixis, inseruit, primum Ebraice, alterum latine scripsisse. Hoc uetusioribus ad unum fere omnibus contrariatur, quibus semper creditum fuit, Marcum Graece scripsisse. Fatetur id cum Maldonato Rich. Simonius, in H. C. N. T. c. XI. Illud uero Patrum, quos nominant, tueri se auctoritatibus potest, quae cum magni alias fieri solent, mirum non est, quod inter eruditos inueniantur non pauci, qui Mattheum Ebraice scripsisse credunt, aut iudicium saltem suum suspendunt. Quod si iterum dicendum, quod res est, uidetur mihi in Patres locum habere uulgatior illa παρομία, oscitante uno, oscitat et alter. Papias primus fuit, qui

qui fabulam tradidit, cuius fidem reliqui secuti sunt. Hunc uero Eusebius uirum nominat συμηνὸν τὸν νοῦν, qui omnes fibi passus est fabulas, quae eius erat credulitas, imponi. Mirum quidem est, potuisse Patres hominis, tam exiguo. praediti iudicio, narrationem tanquam ueram, complecti. Sed enim familiaritas, quam cum Ioanne ille habuit, facile aliquam ipsi auctoritatem conciliauit. Qua etiam procul dubio effecit, ut Patribus, ceteroqui meritissimis, Chiliasmum persuaserit. Nihil moror Iac. Rhenferdium, cui in Exerc. Phil. de Fictis Iudeorum Haeres. n. LXXII. *baut uero simile uidetur,* Christum et Apostolos eius primam Ecclesiam ex Ebraeis, Ebraea tantum lingua uentibus, collectam, adeo negligere uoluisse, ut peregrino idiomate apud illos uiri uoluerint. Etenim Iudei istis temporibus Graece periti erant. Cum Paulus Act. XXII. 2. pro se dicere uellet, aures eidem praebebant, quem Graece locuturum esse arbitrabantur Iudei. Iosephus ἀρχαιολογίας Graece scripsit, quam tamen, ut ipse fatetur L. XX. c. ult. in gentis suae gratiam confecit. Et uidetur mihi omnino DEVS, posthabita lingua Ebraea, Graecam adhibuisse, sapientissimo plane consilio. Tollendus erat paries intergerinus, qui populum Iudeicum a gentibus, uera aeterni Numinis notitia destitutis, distinguebat. Τὰ λόγια non uni amplius nationi, sed omnibus, quotquot in terris degabant, erant concredenda. Hinc istiusmodi uti debuit lingua, quae omnibus gentibus et nationibus erat notior, et usitator.

XII. Haec sunt, quibus inducor, ut credam, inscriptio-
nes non esse ab ipsis librorum auctoribus profectas. Sunt
tamen, qui Euangeli titulum ab ipsis Apostolorum, dedu-
cunt temporibus. In his est Laurentius Edingerus, in Pro-
legom. General. ad quatuor Euang. libro non contemnendo.
Affert pro sua sententia locum Iustini Martyris, qui in Apol.
pro Christianis. Οἱ γὰρ Ἀπόστολοι, ἐν τοῖς γενομένοις ὑπ' αὐτῶν
ἀπειπονεύμασιν ἡ καλεῖται εὐαγγέλια ὅυτω παρέδοκαν. Fa-
cile largior, intelligi a Iustino historiarum sacrarum libros,
quos quatuor illi Viri, Mattheus, Marcus, Lucas, et Ioannes

B 2

conci

consignarunt. Hienim κατέξοχν tolebant εὐαγγέλια nominari. Clemens Alexandrinus disertam numeri quaternarii mentionem facit. Dum enim locum aliquem, ex Euangelio secundum Aegyptios, excitat, statim haec ab illo subiiciuntur uerba L. III. Strom. p. 465. πρῶτον μὲν οὖν, τοῖς παραδεδομένοις ἡμῖν τέταρσιν Εὐαγγελίοις οὐκ ἔχομεν τὸ ἥπτον. Eusebius L. III. c. XXV. τὴν αἰγίαν τῶν Εὐαγγελίων τετρακήν nominat. Cumque Tatianus ex his quatuor unum conflasset Εὐαγγέλιον, appellatum illud est διὰ τεσσάρων, teste eodem L. IV. c. XXIX. Evidem Apostolorum appellatio in Marcum, et Lucam non competit, qui uiri modo Apostolici fuere. Quod nomen in Lucam confert Tertullianus adu. Marc. L. IV. 2. At suum mit haud dubie Iustinus nomen Apostoli in sensu paululum laxiori. Qua ratione ab Athanasio, si modo auctor est, in Synops. Sce. S. uterque Marcus iuxta ac Lucas, ἄγιος Ἀπόστολος nominatur. Aut, quod magis mihi placet, Iustinus ex uetusiorum loquitur sententia, qui, Marcum ex Petri, Lucam autem ex Paulli sermonibus, Euangelia sua confecisse, arbitrabantur. Inde Tertulliano l. c. Constituimus, inquit, imprimis, Euangelicum instrumentum Apostolos autores habere. Si et Apostolicos non tamen solos, sed cum Apostolis, et post Apostolos. Quid? quod non dubitarent Marci Euangeliūm Petrō, Lucae Paullo tribuere. Testem iterum habeo Tertullianum, qui l. c. c. V. Eadem autoritas Ecclesiarum Apostolicarum, ceteris quoque patrocinabitur Euangeliis, quae proinde per illas, et secundum illas habemus; Ioannis dico, et Matthei: licet et Marcus quod edidit, Petri adfirmetur, cuius interpres Marcus. Nam et Lucae digestum Paulo adscribere solent. Quidquid interim eius rei sit, tum quidem ex Iustini loco adstrui inscriptionum antiquitas posset, si modo ille affirmaret, Apostolos huius appellationis esse autores. At de eo altum silentium. Non enim dicit, ἀ ἐκάλουν sed, ἀ καλεῖται. Ergo ex hoc loco tantum conficitur, quod tum, cum Iustinus scriberet, hoc nominis usitatum fuerit. Pridem hoc obseruauit Alexander Morus, in Not. ad N. T. quarum iteratam editionem celeberrimo Fabricio debemus.

XIII. Maiorem huic sententiae speciem conciliare uidetur Tertullianus, quem male habet Marcionem, Euangeliu, quod interpolat nullum praefixisse titulum. *Contra*, inquit, L. IV. 2. *Marcion*, *Euangelio scilicet suo nullum adscribit autorem*, quasi non licuerit illi titulum quoque affingere, cui non nefas fuit ipsum corpus euertere. Et possem hic iam gradum figere, non agnoscendum contendens opus, quod non erigat frontem, quod nullam constantiam praeferat, nullam fidem repromittat de plenitudine tituli et professione debita autoris. Quo testimonio utitur cum primis Auctor Cogitationum Nouarum, idemque *ανόνυμος*, de Primo et Secundo Adamo. §. CXXII. p. 88. quando nempe nult euincere, ipsos Euangelistas, et speciatim Ioannem, plenos titulos suis praefixisse Euangeliis, et in hisce titulis argumentum, de quo acturi essent, fuisse professos. Atque hinc beneficio loci cuiusdam, a Celso, aduersus Christianos, allati, titulum restituere conatur. Celsi uerba apud Origenem L. II. p. 79. sunt sequentia: Μετὰ ταῦτα χριστιανοῖς ἔγκαλεῖ, ὡς σοφιζομένοις ἐν τῷ λέγειν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ είναι αὐτολόγον. Καὶ οἰστά γε κρατύνειν τὸ ἔγκλημα ἐπεὶ λόγου ἐπαγγειλόμενοι υἱὸν είναι τοῦ Θεοῦ, ἀποδείκνυμεν δὲ λόγου παθαρὸν καὶ ἄγιον, ἀλλὰ ἀνθρώπου ἀτεμότατον ἀπαχθέντα καὶ ἀποτυμπωνθέντα. Hic pro αὐτολόγῳ substituit αὐτοῦ λόγον, et cum nullus dubitat, quin ob oculos Celsus habuerit Euangelium Ioannis, titulum iuxta eius tenorem ita informat, τὸ κατὰ Ιωάννην εὐαγγέλιον περὶ τοῦ υἱοῦ, ή λόγου τοῦ Θεοῦ, Euangelium secundum Ioannem de Filiō seu **λόγῳ DEI**. Aut sic, περὶ τοῦ υἱοῦ, ος ἐστὶν αὐτοῦ λόγος, de Filiō DEI, qui est eius **λόγος**. Quae ne gratis dixisse uideatur, uerba, quae titulum mox excipiunt, ita transfert: *In principio erat λόγος, et ille λόγος erat apud illum DFVM, et DEVS erat ille λόγος.*

XIV. Hem criticum, cuius, quod doleo, critica adeo est obtusa, ut nihil supra. Vnde probauerit, ex Ioannis haec Celsum petuisse Euangelio? Quid si petiisset ex sermonibus, librisque Christianorum, in quibus non raro hoc Filius DEI nomine affectus legitur. Nec deerant,

qui Filium αὐτολόγου dicerent. Testor saltem Origenem, cui hunc loquendi modum usitatum fuisse, ne ipse quidem Anonymus inficiatur. Neque dubito uulgatiorem hanc lectionem ueram dicere, et genuinam. Etenim inducit hic, quod ex Origene patet, Iudaeum Celsus loquentem, qui ipse profitebatur, ὡς εἴ γε ὁ λόγος εἰς τὸν υἱὸν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ, καὶ υἱοῖς ἐπαινούμεν. Enī Iudeus Christianis adstipulatur, sic ubi λόγον, siue Verbum, Filium DEI nominarent. Qui ergo Christianos poterat dicere σοφίζομένους ἐν τῷ λέγειν τοῦ υἱὸν τοῦ Θεοῦ ἐναιδάυτοῦ (ut Anonymus emendat) λόγον. Id erat, quod conciliare Iudeus haud poterat, esse Filium, et simile etiam αὐτολόγου, cum haec ipsi vox processionem ab alio negare videatur. Inde igitur σοφίσμασι opus esse Christianis, homo, quisquis fuit, arbitrabatur. Sed demus, haec si Ceilum illam Christianorum sententiam ex Ioanne, unde fidem facturus nobis est, ad titulum sigillatim illum respectasse. Quasi Ioannes non in ipso Euangeliō, et quidem non longe ab initio, λόγον nominet μονογενῆ παρὰ πατέρος. Ita com. 14. semetipsum cum reliquis τοῦ λόγου, qui caro factus est, gloriam uidisse affimat, δοξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατέρος. Et com. 18 DEV M nemini uisum esse commemorat, praeterquam filio, ὁ μονογενῆς, inquit, υἱὸς, ὁ ὡν̄ εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατέρος, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο. Id uero dilutum est, quod articulūm praeposituum, quem nominant, in subsidium uocitet? Anne ignorat, τὰ ἀρθρά saepenumero πλεονάζειν, καὶ περισσὰ τιθέναι? Quod Tertullianum concernit, ille nūpiam diserte profitetur, Euangelistas titulorum esse auctores. Neque id ex verbis, quae adduximus, ulla adstrui ratione potest. Disputat ille aduersus Marcionem, qui uel nouum aliquod Euangeliū supposuerat, uel interpositum saltim, pro nouo, uenditabat. Hinc merito ab eodem exigit, ut titulum praescribat libro, eiusdemque auctorem prodat. Ex hoc enim posse facile colligi, quid de eius habendum sit γνησιότητι. Quod si enim alterius cuiusdam, quam unius ex quatuor Euangelistis, praescriptum haberet nomen, cum id indicium facere, idemque luculentum, esse illud totum, quantum quantum, supposititum. Non enim plures qua-

tuor

tuor dari Viros, qui historias, resque gestas Christi Θεοπνέυστως literis, teste Ecclesia, complexi sint. Quod si uero uni ex Euangelistis tribueret, tum fraudem mox patere, si modo cum reliquis codicibus, et exemplis contendetur. Ita, opinor, Tertullianus argumentari uoluit, quod unusquisque facile deprehensurus est, qui accuratiori studio, in eius mentem, aut sententiam inquisuerit.

XV. Ex his, quae generatim hactenus adducta sunt, facile nunc, ut ego arbitror, innoteſcit, quid de αὐτοψίᾳ Inscriptionis Ἀποκαλύψεως Ioanneae habendum sit. Sunt de eadem tres potissimum eruditorum sententiae. Quidam Ioanni ipsi adscribunt, alii Ecclesiae, eiusque Doctoribus tribuunt, aliis tandem res in ambiguo esse videntur. Ultima placet Abraamo Calouio, qui diserte profitetur, in Isag. p. 9. in ambiguo esse, an τιτλος ille, in quo Ioannes Θεολόγος dicitur, sit ab ipso profectus auctore, nec ne. Non obscure tamen Calouius alteram complexus est in Bibl. Illustr. ad h. l. p. 1709. dum scribit. *Theologi nomen non Ioannes sibi sumvit, sed qui inscriptionem libri fecit.* Eadem post alios pariter arridet Henr. Hammondo ad h. l. nec non Rich. Simonio in H. C. N. T. c. XIX. p. 226. Pro prima sententia omnes illi propugnare uidentur, qui nomen Θεολόγου, quod nusquam in ullo scripturae loco, praeterquam in Inscriptione αποκαλύψεως reperitur, ἔγγειον dicunt. Neque, ut uidetur, aliter sentit Gerhardus, in Annot. ad h. l.

XVI. At enim, ingenue fateor, nullam uideo, eandemque praeignantem rationem, quamobrem eidem subscribam. Dionysius quidem Alexandrinus ap. Euseb. L. VII. H. E. c. XXV. uidetur illi non parum fauere, qui mauult Ioannī, Marco, cuius in Actibus fit mentio, quam Apostolo, librum adscribere, quod auctor mox in limine nomen adscribat. Ο δέ, inquit, αποκάλυψω γράψας, ευθύς τε εἰαυτὸν ἐν αρχῇ προτάσσει. Docet uero ipsa αὐτοψία, non loqui illum, de titulo, sed de libri ipsius exordio, quod mox subiungit. Neque etiam aliquid efficit pronomen, quo utitur, relatum, quando Ἀποκάλυψη

¶

Ψῶ ita incipit. Ἀποκάλυψις Ἰησοῦ χριστοῦ, ἦν ἐδωκεν αὐτῷ ὁ Θεός, δεῖξαι τοῖς δουλοῖς αὐτοῦ, κ. τ. ε. Non enim, quod falso sibi persuadent, τὸ αὐτῷ ad Ioannem pertinet, sed ad ipsum Ἰησοῦν χριστὸν, cui illae a Deo factae sunt reuelationes, non quidem secundum diuinam, sed humanam naturam. Hanc bifariam possumus considerare, uel in se, uel ratione υποσάσεως τοῦ λόγου, in quam euecta est, quorum illum considerandi modum Theologorum scholae, esse naturale, hunc, esse suppositale appellant. Priori modo Christo data est ἀποκάλυψις, quatenus nunc, quod uix negari poterit, in naturam humanam, ita consideratam, cadit Theologia καὶ ὄψιν. Posteriori modo illam a Patre accepisse censendus est, quando unctus est oleo laetitiae præ confortibus, factaque αὐχημάτων communicatione, omnes possidet thesauros τῆς σοφίας, καὶ τῆς γνώσεως. Quod si uero uel maxime ad Ioannem referre uelis, quod et fecisse uidetur Dionysius Alexandrinus, qui, omisso nomine Θεοῦ, locum ita excitat, ἀποκάλυψις Ἰησοῦ χριστοῦ, ἦν ἐδωκεν αὐτῷ δεῖξαι τοῖς δουλοῖς αὐτοῦ, ne sic quidem opus esse puto, ut tituli hic ullus habeatur respectus. Notum namque est, ostenditque, non uno exemplo, Glassius, in Philolog. S. L. III. Tr. II. Can. XI. relativum aliquando respectare ad consequens, seu ad id, quod in textu sequitur. Nescio interim, cur uocem Θεοῦ omiserit Dionysius, quam Syrus interpres, nec non codices tam unanimi consensu habent, et agnoscunt, ut nec Millius, cuius ceteroquin, in colligendis uariantibus lectionibus, industria nonnunquam nimia est, hic nullam in codicibus, quos consuluit, uariationem deprehenderit.

XVII. Contra, grauiores omnino adsunt rationes, quam obrem alii potius, quam quidem Ioanni, hanc inscriptionem tribuamus. Etenim non video, quomodo cum eius conciliari αὐθεντία possint tot uariae, quas passim perpesta est, mutationes. Quod si ea Ioannem haberet auctorem, nullus dubito, quin manus aequa ab inscriptione, ac ipso libro mutando, abstinuissent ueteres. De uariationibus autem non est, quod pluribus exponam, quae ubiuis fere obuiæ sunt.

Millius

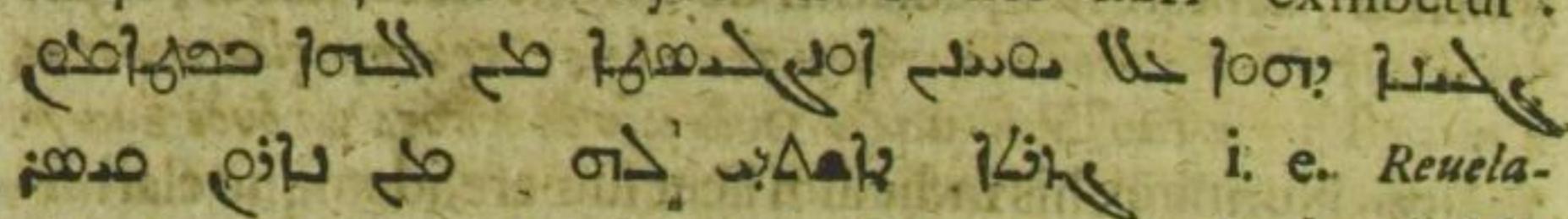
Millius assert codicem, Actus iuxta et Ἀποκάλυψιν continentem, qui ex Musaeo Petavii ad Christinam, Suecorum Reginam, peruenit, et ab hac Bibliothecae Vaticanae illatus est, qui ita legit, Ἀποκάλυψις Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου καὶ εὐαγγελιστοῦ. Longior est inscriptio, quam Biblia Complutensia habent, et in sua editione retinuit Arias Montanus, Ἀποκάλυψις τοῦ αγίου Απόστολου, καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου. Non disquiram nunc, an per humilitatem, quam prae se ferebant diuiniores hi Viri, talia in se conferre elogia Ioannes potuisse. Id saltim dico, sapere ea aetatem omnino sequiorem. Quod uel ex Eusebio evinco, in D. E. L. III. p. 110. qui dum Apostolos, et in his Ioannem, ab omni arrogantiae uitio immunes pronunciat, inter alia assert, quod, nominibus silentio praetermissis, ex librīs, quos confecere, nec famam nec gloriam, captariant. Speciatim de Ioanne haec habet, ἐν μὲν γὰρ ἐπιτολαῖς αὐτοῦ γέδε μνῆμην τῆς οἰκείας προσπυγοείας ποιεῖται, η πρεσβύτερον ἔαυτὸν ὄντα μάζας Οὐδαμῶν δὲ Απόστολον οὐδέ Εὐαγγελιστὴν. Nonne ex his indicium licet sumere, idemque clarissimum, inscriptionem, tantiselogiis plenam, νοθεύειν? Neque est, quod aliquis existimet, Eusebium forsan Ἀποκάλυψιν non habuisse, pro uero, et genuino Ioannis scripto. Quod dubium me aliquando torsit. Nam si uel maxime res ita se haberet, tamen non poterat Eusebio, qui tot ueterum euoluerat monumenta, esse obscurum, eandem, unanimi fere omnium consensu, Ioanni tribui auctori. Audiamus Tertullianum, qui L. IV. aduersus Marc. c. V. dilerte scribit. *Habemus et Ioannis alumnas Ecclesias. Nam et si Apocalypsin eius Marcion respuit: Ordo tamen episcoporum ad originem recensus, in Ioannem stabit autorem.* Hinc omnino certe erat Lectores monuisse, quibus ex Ἀποκάλυψι occasioni enasci poterat, de ueritate assertionis dubitandi. At enim habuisse Eusebium Ἀποκάλυψιν pro genuino Ioannis libro, id clarum fit, luculentumque, ex L. III. H. E. c. XXV. ubi, facta librorum N. T. recensione, Ἀποκάλυψιν ὁμολογουμένοις annumerat.

XVIII. His subiungo Versiones, quaenon modo quae-

C

dam

dam omittunt, in inscriptione Graeca occurentia, sed et alia addunt, in quibus aliquando insignes παραχεονισμοι committuntur. Ad primam classem Interpres pertinet Vulgatus, qui librum ita inscripsit, *Apocalypsis Beati Ioannis Apostoli*, cum quo consentit Versio Arabica, iuxta Vulgatam, quae plerorumque est opinio, expressa. Addit tamen nomen etiam *Euangelistae*, et titulum ita plenius informat. *Visio Ioannis Apostoli et Euangelistae*. Ad postremam refero Syrum, qui simul et locum commemorat, ubi Ioanni Apocalypsis obtigit, et Imperatorem, a quo missus est in exilium. Forsan imitari uoluit morem illum ueterum, quibus in usu erant ὄλογαφοι ἐπισημειώσεις, siue indices istiusmodi, qui argumentum non modo, sed et tempus, iuxta et locum scripti, editique libri, significabant. Adscribam ipsam inscriptionem, uti a Syro in fronte libri exhibetur:

i. e. *Reuelatio*, quae facta est Ioanni Euangelistae a DEO in Patmo insula, in quam proscriptus erat a Nerone Caesare. Videntur etiam Pathmi meminisse aliorum Codd. inscriptiones, quae quidem hodieque uix amplius supersunt. Quod colligo ex testimonio Theodosii Alexandrini, in Commentario ad Dionysium Thracem, huc dum inedito, et inter codices, quibus patriam Holstenius donauit, afferuato. Excerpsit locum Celeberinus Fabricius, in Cod. Apoc. N. T. p. 954. et ita te habet. Καὶ ἔτέρα Ἀποκάλυψις, ἡ λεγομένη τοῦ Θεολόγου, οὐ λέγομεν δὲ τὴν ἐν Πάτμῳ τῇ μήσῳ, μὴ γένοιτο, ἀυτῇ γὰρ αἱ θεσάτη ἐτίν, αλλὰ τὴν ψευδώνυμον καὶ αλλότριον. Quis interim non facile uidet, quantopere hallucinetur Syrus, dum illam proscriptionem sub Nerone factam dicit, quam ueteres ad unum fere omnes, si ab Epiphanio recesseris, sub Domitiano contigisse rectius perhibent. Ita post Eusebium L. HI. H. E. c. XVIII. Hieronymum in Cat. S. E. cap. IX. Sulpicius Severus L. II. nec non Primasius in Prooem. Com.

in

in Apoc. Addo Martyrologium Romanum, quod ad d. VI. Maii affirmat, Ioannem ab Epheso Domitiani iussu uinctum. Romam perductum, et, Senatu iudicante, ante portam Latinam in olei feruentis dolium missum. At illam in feruens oleum immissionem, quam temere in dubium uocat Spanhemius, mox excepit relegatio. Quod nos docet Tertullianus, de Praescript. Haeret. cap. XXXVI. cuius haec sunt uerba. *Si talia adiaces, habes Romam, unde nobis quoque auctoritas praefeo est. Ita quam felix Ecclesia, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt: ubi Petrus passioni Dominicæ adaequatur. Vbi Paulus Ioannis exitu coronatur: Vbi Apostolus Ioannes postea quam in oleum igneum demersus nibil passus est, in insulam relegatur.* Non possum ergo satis demirari, Hentenium, posthabit is tot ueterum testimoniiis, hanc in insulam relegationem Neroni vindicare potuisse. In quem non immerito insurgit Stephanus Le Moyne, in Not. ad Var. Sacr. p. 1019. seqq. et si Versionem Syriacam ab errore liberare uelit impacto. Putat enim Syriacam Versionem per Neronem intellexisse Domitianum, qui *alter Nero* appellatus est. Quae ne frustra affirmasse uideatur, afferit *quædam* *testimonia Iuuenalis, Aulonii, Tertulliani, ex quibus patet, Domitianum Neronis uenisse nomine, quibus addit Auctorem Arabem uitæ Ioannis, cui ille, a quo liberatus est Ioannes, nominatur* *نَرُوْسُ الْخَمْرِ Nero parvus*, *in quo* tamen hallucinatum illum esse contendit, siquidem Ioannes sub Nerua demum in libertatem sit restitutus. Ingeniosa est, fateor, haec sententia, sed uereor, ita solida sit, ut non aliquam patiatur dubitationem. Etenim in istiusmodi inscriptionibus uocum quam maxime amare proprietatem solemus, si quando circumstantias attingimus historicas, quae nudam faciem, uultumque postulant. Testimonia, quae afferuntur, nondum euincunt, Domitianum, absque temperamento, nominatum esse Neronem. Vtrique enim et Iuuenali, et Ausonio, *Nero* nominatur *Caluus*. Tertulliani uero lectio, qua *portio Neronis* dicitur, minime erat fugillanda, quam Eusebius, scriptor

C 2

gra-

gravis, optimisque instructus codicibus, adstruit. Quod si ita κρίσιν exercere uelimus, quis tandem κρίσεως, emendationum, et exculpationum erit finis. Accedit et alios ex Africanis, qui Tertulliani libros, manu, diurna nocturnaque, solebant terere, eiusdemque Φράσσις, et loquendi modos complecti, Domitianum dixerint *Neronis partem*, siue *portionem*. Petilianus, Donatista, apud Augustinum. Relinquam Neronem, qui primus, persecutus est Christianos; Domitianum similiter, *Neronis maximam partem*. Quem locum ad illustrandum Tertullianum pridem, neque id immerito, adduxit Rigaltius. Neque tandem video, qui *Neronis parui* denominatio in Domitianum competit, quem crudelitate Neroni haud inferiorem, sed parem historiae dicunt. Sufficiat uel solum adduxisse Lactantium, qui in egregio, de Mortibus Persecut. Libro c. III. de Domitiano, post bunc, Neronem, inquit, *interiectis aliquot annis, alter non minor tyrannus*, Domitianum intelligit, *orens est*. Quodsi interim Arabs per Neronem paruum, Domitianum intellexerit, non caret eius narratio probabilitatis specie, Ioannem ab ipso Domitiano libertati esse restitutum. Nam ipse Domitianus, quae sunt Tertulliani, in Apol. c. V. uerbra, facile coeptum repressit, restitutis etiam, quos relegauerat. Scio uero, Eusebium, in Chronicis ad Neruae, Hieronymum, in Cat. S. E. c. IX. ad Pertinacis, hanc Ioannis, restitutionem reiicere tempora, nisi mendum agnoscere in Hieronymo cum Victorio, et aliis uelimus.

XIX. Non leuiter tandem inscriptionis αὐθεντία inde labefactatur, quod uideam, ex Patribus, primi, secundi, addo, et tertii seculi, neminem plene Ioannem Θεολόγον dixisse, etiam tum quando eius ἀποκαλύψεως meminerunt. Owenus quidem in Θεολογ. c. I. p. m. 5. Origenem primum id fecisse, scribit. At enim scripsisse mihi hoc uidetur Grotii saltem, innixus auctoritate, siquidem nullo suae fidem assertioni testimonio conciliavit. Obtinuit haec appellatio, seculo demum IV. et, nisi me omnia fallant, primus, uel saltem inter primos, Eusebius Euse-

suit, cui de Praep. Euang. L. XI. 18. Εβραιῶν nominatur Θεολόγος, propterea quod luculentius de λόγου diuinitate, quam θεολογίαν nominant, reliquis exponit. Ita ποτῷque Eusebius L. III. H. E. c. XXIV. εἰκότως δὲ οὐν τὴν μὲν τῆς σαρ-
πιὸς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν γενεαλογίαν, αἱ τε Ματθαῖος καὶ Λουκᾶ πρα-
γεαφεῖσαν, αἱ ποσιωπῆσαι τὸν Ἰωάννην. Τῆς δὲ θεολογίας ἀπάρξα-
θαι, ως αὖ αὐτῷ πέρος τοῦ Θείου πνεύματος οἰα κρέίτονι παραπε-
φυλαγμένης. Et L. I.c. II. Euangelium μυστικὰς τῶν γέραφῶν θεο-
λογίας appellat. Non tamen ita soli Ioanni istud nomen trā-
buit Eusebius, ut non idem quoque in alios subinde con-
ferret. Nam L. VII. 9. de D. E. Moses ὁ Θαυμάσιος θεολόγος,
et L. XI. 19 Paullus Εβραῖος dicitur θεολόγος. Quid? quod si fabu-
lae habenda est fides, etiam post obitum Marcus Euangelista,
in Insula Augia Diuite, ubi eius requiescere creditur corpus,
hoc se aliquando appellavit nomine. Cum enim non nemo
de rei ueritate dubitaret, apparuit ipsi Marcus, et, interroga-
tus, quis esset, indignabundus respondit, Εγώ εἰμι Μάρκος
θεολόγος. Quam relationem, ab Anonymo confectam,
et in Bibliotheca Reipubl. Ratisbonensis inuentam, Elias
Ehingerus cum lo. Georg. Dorschaeo communicauit, qui
eandem, appendicis loco, subiunxit Sceletomaniae Pontifi-
ciae. Quis uero non facile uidet, ipsam Θράσην homi-
nem sapere Græcarum literarum imperitissimum. Ne-
que ullibi in tota antiquitate Marcum κατ' ἐξοχὴν ita deno-
minatum esse legitimus. Forsitan fabulae conditor legerat,
Ἀποκάλυψιν, cuius auctor in inscriptione dictus est θεο-
λόγος, a quibusdam inter uetusiores, et nominatim Diony-
sio Alexandrino, tributam esse Ioanni Marco, Paulli et Bar-
nabae in profectionibus, religionis propagandae caussā in-
stitutis, comiti fidelissimo. Hunc igitur cum Marco
Euangelista, a quo tamen omnino diuersus est, confudit.
Mittamus fabulam, a Dorschaeo iam dum satis profligatam.
Post haec tempora magis illa magisque inualuit denominatio,
cepitque, quod ex Athanasii, Greg. Nazianzeni, Epi-
phanii, aliorumque scriptis patet, Ioannes κατ' ἐξοχὴν passim

nominari Theologus. Sed apud Latinos, sequiori demum
aenio, ea frequentari cepit, quippe qui *Apostolum* modo
illum nominabant, si quando ex *Apocalypsi* quaedam ex-
citarent. Testor saltem Tertullianum, qui aduersus Mar-
cionem, L. III. 14. Nam et *Apostolus Ioannes in Apocalypsi*, en-
sem describit ex ore DEI prodeuntem, bis acutum, praeacutum.
Nec aliter Interpreti Vulgato, quod supra uidimus, ap-
pellatur.

XX. Etsi uero Inscriptio non agnoscat auctorem
ipsummet Ioannem, quod Io. pariter Ouenus l. c. fa-
tetur, negari tamen nequit, omnia in illa compre-
hendi, quae ad bonam inscriptionem requiruntur. Ar-
gumentum sistit in uoce ἀποκαλύψεως, nulli scriptorum,
praeterquam sacris, usitata. Quod suo iam tempore obser-
uauit Hieronymus, cuius haec T. IX. Opp. f. 95. uerba sunt.
Verbum quoque ipsum ἀποκαλύψεως, id est reuelationis proprie-
scripturarum est, et a nullo sapientum seculi apud Graecos usur-
patum. Descendit ἀπὸ τοῦ ἀποκαλύψαι, et obscurorum ma-
nifestationem denotat. Nam Polluci VI. 207. συνόνυμα
sunt, διακαλύψαι, ἐκκαλύψαι, ἀποκαλύψαι, et δηλῶσαι,
ἐκφῆναι etc. Nec poterat comodiori dictione libri huius ex-
primi argumentum, quippe qui, praeter alia abstrusiora, fu-
tura enarrat Ecclesiae fata, nemini citra diuinam manife-
stationem nota, quicquid dixerint, Petitus, aliquie, qui
animae δύναμιν inesse contendunt futura praedicendi. Grae-
cam hanc uocem Latinus tetinet. Arabs uero ex editione
*Londinensi transfert, per يرى sive *Visionem*, imitatus haud*
dubie stylum Veteris Testamenti, iuxta quem reuelatio, Va-
tibus facta diuinioribus, יְהוָה et הַנָּר nominatur. In quibus ex-
plicandis uocibus dum Iacobus uersatur Gussetius, in Com.
L. E. plus mihi ingenii, quam soliditatis, quod non raro facit,
ostentasse uidetur. Interpretes sane LXX. utrumque uocabu-
lum ὁρασιν interpretati sunt. Vid. 2. Paral. XXVI. 4. Et. I. 1. In
editione tamen, quam curauit Erpenius, nomen ἀποκαλύ-
ψεως retinetur, et Visionis notio, quam solam Londinen-
sis habet, επεξηγήσεως gratia, adiicitur.

XXI.

XXI. Praeter argumentum exhibit etiam nomen Auctoris, quem Ioannem nominat. Ioannes is nullus est alius, quam Christi discipulus, cui et Euangelium, et tres Epistolas debemus. Fuere quidem, non nego, iam inter uetustiores, de uero Ἀποκαλύψεως auctore, nonnullae controvrsiae, quibus etiam Lutherus quondam, ὁ μακαρίτης, commotus est, ut de libri Θεοπνευσία aliquantulum dubitaret. Quod uero nec ipsi, nec Lutheranis debet esse fraudi, ut αἰρετικοῖς annumerentur, ceu nuper quidam in Anglia, ζηλωσάντες οὐ κατ' ἐπίγνωσιν, fecerunt. Non enim ideo Lutherus, quod in more solent habere positum ἀνθρώποις αἰρετικοῖς, de libri γνησιότητi detraxit, quasi sibi, suaequae doctrinae, ab eodem metueret, sed quia tum temporis κρίτη ad illam rationem peruererat αἱμήν, ad quam hodie ascendit. Unde nobis, qui multis praeteriecti sumus difficultatibus, multa, in hoc quidem studiorum genere, licet uidere, quae maiores nostros fugiebant. Plura ad hanc pertinentia controvrsiam, post multos alios legi possunt, in vastae lectio-
nis, doctrinaeque Prolegomenis, quae Io. Millius N. T. praemisit, ubi speciatim Dionysii Alexandrini argumen-
tandi rationes sub censuram et examen uocat.

XXII. Auctorem, puta Ioannem, Inscriptio porro, commendationis gratia, nominat Θεολόγου. De causis huius appellationis non conuenit inter omnes. Richardus Simonius H. C. N. T. c. XIX. p. 226. arbitratur, auctores inscriptio-
nis uoluisse saltem hoc nomine significare ioannem Euangeli-
stam, quem Patres Graeci Theologum appellant κατ' ἔξοχήν, ut ita eundem ab aliis distinguerent Euangeli-
stis. For-
san ab hac sententia non alienus fuit ex nostratis Her-
wartus, qui in Introd. ad lect. Bibl. p. 90. Ioannem Theolo-
gi appellatum esse nomine, scribit, ad differentiam Ioan-
nis Baptiste. Communior sententia ideo Ioanni id no-
minis datum esse existimat, siquidem reliquis Euangeli-
stis copiosius, luculentiusque, de diuinitate Liberatoris testa-
tus

tus est. Hanc, ne Theologos commorem, complectuntur
 Io. Cluuerus, in Diluculo Apocalyptic T. I. c. II. p. 4. Kro-
 mayerus ad h. l. Suicerus in Thesauro, Stephanus Le Moyne,
 in Not. ad V. S. p. 1015. Owenus in Θεολ. c. I. p. m. 5. Hammondus
 in Not. ad hunc locum, qui tamen styli addit sublimitatem,
 multique alii, a lo. Georg. Dorschaeo, in Not. XLVI. ad Ap-
 pend. Scelotom. laudati, qui ipse huic pariter sententiae
 adstipulatur. Recentissime vero nouam proposuit Zach.
 Grapius, ὁ μακαρίτης, in Comp. Theol. p. 4. qui denomi-
 nationis rationem a visionibus petit Maiestatis DEI, inter
 choros Angelorum praesentis, a quibus ex Ezech. I. pri-
 ma Theologiae Iudaicae antiquissimae pars vocatur
 מִשְׁמָה מְרֻכֶּתֶת opus quadrigae. Ergo, nisi me omnia fallant,
 datum est Ioanni hoc nomen ad imitationem Iudeorum,
 et, quam illi habebant, Theologiae diuisionem.

XXIII. Sunt momenta quaedam ante praefruenda,
 quam ad ipsius quaestioneis, sententiarumque discussionem
 descendamus. Primum est, denominationis ratio omnium o-
 ptime in ipso libro investigatur, et ex eodem petitur. Cum
 enim Ecclesiae Doctores, neque in Epistolarum, neque
 Euāγγελίου inscriptione Theologum eum nominarint, sed
 saltem in fronte Ἀποκάλυψεως, non caret, opinor, proba-
 bilitatis specie, ad ipsam Ἀποκάλυψιν potissimum illos re-
 spectum habuisse. Quid? quod ipsam inde Ἀποκάλυψιν nomi-
 narint Θεολογικήν. Testes sunt uersiculi αὐτούμας cuiusdam,
 exhibiti a Steph. Le Moyne, in Not. ad V. S. p. 1015.

Θεολογικὴ δὲ ἀποκάλυψις πάλιν

ΣΦράγις πέφυκε τῆς δε τῆς βιβλίου πάσης.

Alterum est, duæ quaestiones probe hic sunt distin-
 guendae. Quaeri enim potest, absque omni temperamen-
 to, eccur Ioannes nominetur Theologus? et cum tem-
 peramento, eccur speciatim in Inscriptione ἀποκάλύ-
 ψεως ita appelletur. Tertium est, gentes, superstitioni de-
 dite,

ditae primi nominis sunt auctores. Ab his uetusiores accepere Ecclesiae Doctores, qui non raro, docente id Caſaubono, in Exercit. aduersus Baronium XVI. 43. uocabula quaedam a Paganorum sacris, et ritibus, ad res diuiniores transtulerunt.

XXIV. Ex his igitur, quae disputata hactenus sunt, non difficile erit iudicatu, quid de sententiis, ante enumeratis, habendum sit. Nulla namque scopum attingit, aut dicit, quam ob rem Ioannes, in inscriptione speciatim Αποκαλυψεως Θεολογου consecutus sit nomen. Grapii, non nego, sententia, illum suo modo ferit, si modo probari posset, diuisionem Theologiae apud Iudeos tantam habere aetatem, aut Patribus, qui rerum Iudaicarum ignarissimi fuere, notam fuisse aut perspectam. Vtrumque, quod nemo non uidet, probatione quam maxime indiget. Maimonides, qui eandem plus simplice uice enarrat, recentioris est aeui, neque exploratum latius habemus, an omnia, quae de rebus Iudaicis refert, ab ultima iam apud Iudeos origine reuera obtinuerint. Interim certum est, Doctores multa a gentibus, uero DEI cultu destitutis, petiſſe, et ad Sacra Christianorum accommodasse. Quod religioni Christianae fraudi fuit, certe non exiguae. Inde tot apud Pontificios ritus, qui theatram quidem sanctitatem sapiunt, sed ueram, Deoque placentem, sufflaminant. Hoc usque adeo uerum est, ut neque id inficientur quidam inter ipsos met Pontificios. Diserte Casalius, de Vet. Saer. Christianorum ritibus c. LX. scribit: *Licuisse Ecclesiae, quae apud Etronicos impie superstitione cultu agebantur, sacro ritu expiata ad pietatem Christianam transferre.*

XXV. Etsi uero non negem, distinctionis gratia, hoc Ioanni nomen dari, tamen specialiores afferendae sunt rationes, quam ob rem, hoc speciatim nomine, illum a reliquis distinguere Doctores uoluerint. Alioqui nomen, quod uel ex circumcisione, uel ex officiis gerebat, sufficere omnino potuisset. Primum enim facile illum distinguebat a reliquis

tribus Euangelistis, inter quos nemo Ioannis insignitus fuit nomine. Alterum discernebat a Ioanne Baptista, qui nusquam Apostolus, aut Euangelista denominatus est.

XXVI. Communior sententia tum mereretur calculum, si in inscriptione Εὐαγγελίου Theologus diceretur. Hoc enim Εὐαγγέλιον ideo conscripsit, ut ex professo, dataque opera, Cerinthum et Ebionem, diuinitatem Christi inficiantes, oppugnaret. Quod suo Irenaeus, Hieronymus, alii, confirmant calculo. Et quamuis non pauca pro diuinitate Christi testimonia, etiam in Apocalypsi, prostent, ea tamen non satis esse uidentur, ut καὶ ἐξοχὴν θεολόγος appelletur, siquidem talia etiam reperiuntur in Epistolis, nec non reliquorum Amanuensium, eorundemque diuiniorum scriptis. Quod si dixeris, nomen θεολόγου, quod Εὐαγγελίου inscriptione consecutus erat, ideo saltem inscriptioni Ἀποκαλύψεως a Doctoribus esse insertum, ut indicarent, eundem esse Ἀποκαλύψεως, qui Εὐαγγελίου, auctorem, tum quidem mirari subit, cur nunquam istud nomen inscriptionibus Epistoliarum adiecerint, in primis, cum duae posteriores, teste Eusebio L. III. H. E. c. XXV. fuerint quondam σὺ αντιλεγομένοις.

XXVII. Quod si nostram profiteri liceat sententiam, non nego, Iōannem θεολόγον posse nominari ob diuinitatem Christi, quam pasim, et sigillatim in Euangilio adstruit. Nemo enim adeo rerum rudis est sacrarum, qui ignoret, uocem θεολογίας, praeter alias significationes, illam Patribus denotare doctrinam, quae de diuina τὸν λόγου natura exponit. Prostant eam in rem infinita fere exempla, a Valesio, Petauio, et, qui Petavium descriptisse uidetur, Suicero collecta, ut pluribus nunc cumulandis superfedere facile possimus. Dixi uero notanter, *praeter alias significationes*. Solebant enim Patres uocem θεολογίας laxius pariter accipere, et cum omnem generatim, de DEO, rebusque diuinis, doctrinam, tum uero speciatim eam, quae de Trinitatis μυστηρίῳ agit, ita denominare. Et huius quidem significationis exemplum quinque Orationes Gregorii

gorii Nazianzeni nobis praebent, durauitque illa Sec. ad-
huc XII. in quo Pet. Abelardus Introductionis in Theolo-
giam libros III. confecit, αἰχνέσεως nimium quantum suspectos.
Illi autem significationis, ex Eusebio dare possum, qui de P.
E. XI. 18. affirmat, Mosen μετὰ τὴν πρώτην Θεολογίαν, ad quam
refert, τὴν περὶ Θεοῦ γνῶσιν, τὴν τε περὶ ὅλων διακόσμου, pro-
gressi porro ἐπὶ τὸ δεύτερον δόγμα Φυσικὸν ὄμοῦ καὶ Φιλόσοφον,
quod de natura hominis agit. Ergo ex Eusebii sententia
doctrina de DEO, eiusque operibus, nec non homine,
a DEO condito, Θεολογία est, et dicitur. Et uidentur ue-
teres, hunc, in proponenda diuiniori doctrina, obseruasse
ordinem, ut, diuinis consideratis, ea pariter, quae ad ho-
minem pertinent, persequerentur. Testificantur id Loci
Theologici, a Leontio Cyprio confecti, quorum hanc no-
bis ex Turriano sistit faciem Paullus Colomesius, in Paralip.
de Script. Eccles. Opp. iunctim edit. p. 703. Absoluuntur
duobus uoluminibus, altero τῶν Θείων, altero τῶν αὐθωπίων.
Nondum illi lucem uiderunt. Vnde Colomesius, qui Locos
istos Romae MSS. in Bibliotheca Fratrum Loioliticorum ex-
stare, fama, sermonibusque perceperat, uehementer optauit,
exoriatur aliquis, qui eos cum blatiis ac tineis forte luctantes pro-
dire foras iubet. Atque in hac tractandi Theologiam ratione
studium pariter conspicitur imitandi Philosophos, qui Philo-
sophiam non modo finiebant γνῶσιν θείων καὶ αὐθωπίων
πραγμάτων, sed haud dubie etiam, in ipsa Philosophiae
explicatione, τὰ θεῖα τοῖς αὐθωπίοις praemittebant. No-
lo tamen hoc referre Pythagoricos et Italicos, quod non
nulli faciunt, apud Hornium L. III. H. P. c. VII. p. 157.
Pythagoras enim, si quando aliquos Philosophia Eso-
terica imbueret, initium faciebat a Mathematicis, his sub-
iungebat Philosophiam Naturalem, quam Physicam dici-
mus, et tum demum Theologiam persequebatur, siue, ut
cum Iamblico loquar, ἐπιτήμην περὶ νοητῶν καὶ θείων. Ne-
que aliter forsitan Aristoteles, qui, teste Clemente Alexan-
drino, L. I. Stromat. p. 354. τὸ εἶδος Θεολογικὸν, η ἐποπτείαν,

Μετὰ τὰ Φυσικὰ nominauit. Quo nomine libri hodie existant, in quibus Θεολογίαν potissimum persequitur Aristoteles. Hos uero ab ordine tractandi denominationis rationem accepisse, dubio caret omni, totusque in eo est P. Io. Nunnesius, in Peripat. Philosoph. Instit. IV. 20. sqq. ut probet, τὰ μετὰ τὰ Φυσικὰ, post perceptas Physicae praceptiones, ex mente Aristotelis, tradi, explicarique debere.

XXIX. Sed enim cum nullus dubitem, quin hic potissimum locorum ad ipsam haberi ἀποκάλυψιν respectus debeat, ex illa rectius denominationis petitur ratio, adhibitis, illustrationis gratia, istis reliquis, ob quas Graeci hos, istosue uiros Theologorum insignire uoluerint nomine. Inuenio autem Θεολόγους appellatos esse Gaecis, Poetas, Sacerdotes, Philosophos, Epoptas. Quibus omnibus hoc dabatur nomen, ob ἔκσασιν et Θεοπνον, ob donum προφῆτες, aut praedicendi futura, ob facultatem, qua prae aliis gaudebant, intuendi in mysteria, quae rudi plebeculae occultabantur, tandem ob explicationem, et expositionem mysteriorum. Atque ita cum Theologum ex Graecorum mente nomine, nomino Virum Θεόπνευσον, προφῆτην, sacrorum et mysteriorum, ad quae proprius conspicienda admittebatur, interpres. Solebant uero hi Θεολόγοι, si quando de rebus scriberent sublimioribus, omnia αἰνιγματικῶς, aut συμβολικῶς literis consignare, ne mox ab uno quoque intelligerentur, et ita sensim paulatimque praceptiones uilescerent. Adiicienda sunt in rei confirmationem antiquitatis cestimonia. Poetas dictos esse Theologos, praeter Lactantium, Augustinum, aliosque, Clemens Alexandrinus testificatur, qui, si quid ex Poeta excitat, illum dicit Θεολογεῖν. Quo loquendi modo de Homero utitur, in Protrept. p. 16. Epimenidem, Cretensum Poetam, Θεολόγον nominat Diodorus Siculus. Idem uero Paullo Tit. I. 12. προφῆτης dicitur. Edebat enim non raro uaticinia, quae quidem Aristoteles de rebus magis praeteritis fuisse scribit, quam futuris, notatus ea propter a Borremansio, in Dialogo, de Poet. et Proph. p. 71. sqq.

Ne-

Neque ullum mihi est dubium, quin eodem sensu Epimenides appelleatur Θεολόγος, quo dicitur προφῆτης. Diserte namque Pollux l. 19. Θεολογῶν notionibus περὶ μανῆκης τέχνης annumerat. Et quamvis Epimenides in multis reliquos Poetas longo post se interuallo relinquat, omnes tamen, nec scio quem, Enthusiasinum crepant. Vna omnium uox est.

Est DEVS in nobis, agitante calescimus illo :

Sedibus aethereis spiritus ille uenit.

Plato, cuius uerba laudat Clemens Alexandrinus L. VI. Strom. p. 698. κοῦφον, inquit, γάρ τι χρῆμα καὶ ιερὸν ποιητῆς, καὶ σὺν διος τε ποιεῖν, τῷν ἀνθεούς τε καὶ ἐνθεων γένηται. Quod uero mysteriorum interpretes, et Sacerdotes Theologi pariter dicti sint, id plurimis probatum dedit Gisbertus Cuperus, de Apoth. Homeri p. iii. Affert in primis pro sua sententia nummum Pergamenorum, cuius haec est inscriptio ΕΠΙΣΚΟΜΦ. ΓΛΥΚΩΝΟΣ ΘΕΟΛΟΓΟΥ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ ΠΡΩΤΩΝ Γ ΝΕΩΚΟΡΩΝ. Non curo Io. Harduinum, qui Opp. fol. 939. Θεολόγου in hoc nummo de illo explicat, qui de Diis, h. e. Augustis, quales fuere Traianus, Decius et Hetruscus, panegyricam orationem habuit. Habet quidem, non ignoro, uox Θεολογῶν eam significationem, ut denotet, aliquem, tanquam DEVM, celebrare. Hoc sensu, in Philos. Origen. c. XXIV. Brachmanes dicuntur Θεολογῶν Dam-damin quendam. Quo minus tamen hanc in praesenti nummo admittam significationem, facit alias nūmmus Pergamenorum, in quo ΙΕΡΕΤΣ appellatur, qui in altero illo dicitur ΘΕΟΛΟΓΟΣ. Inscriptio ita se habet M. ΦΟΤΡΙΟΣ ΙΕΡΕΤΣ ΚΑΙ ΑΣΙΑΡΧΗΣ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ. Sic igitur ΘΕΟΛΟΓΟΣ et ΙΕΡΕΤΣ ΠΕΡΓΑΜΗΝΩΝ unum sunt idemque. Neque id obscurum est ex nomine ΝΕΩΚΟΡΩΝ, quod Polluce teste L. I. 14. Θεραπευτὴν τῶν Θεῶν denotat, et ob Numinis alicuius, cuius curam habebant, cultum, certis in Asia ciuitatibus tribuebatur. In ipsa Scriptura Act. XIX. 35. Ephesus νεωκόρος τῆς Αἴτεριδος dicitur. Epoptis tandem merito Theologi dari nomen, ex Clem. Alexandrini patet L. I.

Strom.

Strom. p. 354. Facit is triplicem, quae a Mose tradita est, Philosophiam, Ισορικὴν, Νομοθετικὴν, Ιερουργικὴν, et Θεολογικὴν, quarum postremam diserte ἐπωτείαν nominat. Quid ergo obstat, quo minus Eoptae Theologi appellantur.

XXIX. Quae hactenus de significatione Theologorum dicta sunt, ea sane, reiectis modo impuritatibus, omnium rectissime in Ioannem, propter ἀποκάλυψιν, conueniunt. Est ille προφήτης, et de futuris Ecclesiae fatis uaticinatur. Est Eopta, admissus namque est ad visionem summorum mysteriorum, quae coram uidit et percepit. Tots liber scatet mysteriis, et αἰνιγματικῶς est conscriptus. Et μυση-
ξιῶν quidem nomine, in ipsa Apocalypsi, quas Ioannes habuit, visiones insigniuntur. uid. c. I. 20. Αἰνιγματικὴν uero scribendi rationem ipsius libri inspectio docet, cumque Nepos aliquando ἔλεγχον ἀλληγοριῶν ederet, in quo grauiter perstrin-
gebat doctores, librum ἀλληγορικῶν interpretantes, aduer-
ſarium ille habuit Dionysium Alexandrinum, uirum gra-
uem, et Chiliaesticis, quibus Nepos indulgebat, opinio-
nibus, commentisque infensissimum. Hinc sensus saepe
numero latet absconditus. Neque aliquis credo, repertus
est, qui, sensum sese ἀποκαλύψεως in omnibus assecutum es-
se, dixisset. Iosephus quidem Scaliger, quod Scaligeriana
confirmant, p. 26. gloriatus quondam est, se nihil igno-
rare eorum, quae in Apocalypsi continentur. Sed pertinent haec ad
δοκησιστοφίας specimina, quae Scaliger, non pauca edidit. Re-
stius Dionysius Alexandrinus L. VII. 23. μείζονα δὲ τῆς ἐμαυ-
τοῦ Φρεονήσεως τὴν ὑπόληψιν τὴν τερπίαντου λαμβάνων, κεκρυ-
μένην εἶναι τινα, καὶ θαυμασιοτέραν τὴν καθ' ἕκαστον ἐκδοχὴν ὑπο-
λαμβάνω. Καὶ γὰρ εἰ μὴ συνίπτει, αἷλλ' ὑπονοῶ γε γοῦν τινα βα-
θύτερον ἐγκεῖθαι τοῖς ρήμασιν. Όυκ ίδια τὰυτα μετέρων καὶ κρί-
νων λογισμῷ, πίστει δὲ τῷλέον νέμων, ὑψηλότερα η ὑπὸ ἐμαυ-
τοῦ καταληφθῆναι νενόμικα. Inde igitur Io-
anni nomen ΘΕΟΛΟΓΟΥ

TANTVM.

Coll. d. 35. F. 30, m. sc. 4